

DOCUMENT MARC 2017

CONTRA LA POBRESA I LES DESIGUALTATS, EXIGIM ELS NOSTRES DRETS!

El 1945, amb la creació de la Organització de les Nacions Unides, una cinquantena de països d'arreu del món es van comprometre a **garantir que totes les persones tinguessin el mateixos drets i llibertats** i a fer-los respectar sense cap distinció de raça, sexe, llengua, religió i opinió política. La Declaració Universal dels Drets Humans adoptada al 1948 es va convertir en el document marc sobre els objectius a aconseguir per part de totes les nacions. La Declaració deixa palès que els Drets Humans són universals, interdependents i no jerarquitzables; és a dir, que són inherents a tota persona, que depenen els uns dels altres i que tots són igual d'importants. Per assegurar-ne el seu compliment s'han anat adoptant progressivament normes jurídiques internacionals, com els Pactes internacionals de drets humans i altres tractats internacionals, que obliguen els Estats que els han ratificat i desenvolupen l'abast dels drets i les corresponents obligacions públiques. **L'eradicació de la pobresa i les desigualtats està estretament lligada amb la garantia dels drets fonamentals.**

Malgrat que la Declaració Universal dels Drets Humans va ser pensada per aconseguir grans avenços en matèria de llibertat i dignitat de les persones, gairebé setanta anys després de la seva aprovació encara no s'ha assolit ni de bon tros allò que es va programar. Són molts els exemples que es podrien citar, començant pel que recull l'article 25 de la Declaració Universal dels Drets Humans: "tota persona té dret a un nivell de vida que assegurui, per a ell i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica, i als serveis socials necessaris [...]". Això implica que **tota persona ha de poder gaudir d'una vida digna** pel simple fet de la seva existència i que **els Estats tenen la responsabilitat de desplegar les mesures necessàries per fer-ho efectiu**. És evident que encara som molt lluny de garantir el que es proclama.

Avui dia es fa palès que alguns drets socials bàsics no gaudeixen de la mateixa efectivitat, grau de protecció ni garantia legal que la resta de drets fonamentals, i perquè es facin efectius cal també que la societat civil sigui conscient de la seva importància i en reclami el compliment. La vulneració de certs drets s'ha fet més visible en el context de crisi iniciada al 2008, que ha evidenciat el deteriorament de l'Estat de Benestar quan **bona part de la ciutadania no pot assolir els mínims** que permeten gaudir d'una vida digna.

Actualment, un dels casos més colpidors respecte l'incompliment de la Declaració Universal dels Drets Humans és la no garantia del dret d'asil a les persones refugiades per part dels Estats. Aquest dret queda recollit tant al seu article 13, que defensa que "tota persona té dret a circular lliurement i a triar la seva residència dins les fronteres de cada Estat i que té dret a sortir de qualsevol país, àdhuc el propi, i a retornar-hi",

com a l'article 14, que contempla que “en cas de persecució, tota persona té dret a cercar asil en altres països i a beneficiar-se'n”. El Conveni de Ginebra de 1951 i el seu Protocol de 1967, ratificats per tots els membres de la Unió Europea, desenvolupen les obligacions dels Estats respecte de les persones refugiades i estableixen molt especialment el deure de no retorn (*'non-refoulement'*) a països on poden ser perseguides per les raons que han motivat el seu refugi.

Si no es defensen i s'enforteixen els drets, la societat s'afebleix. Per això és imprescindible recordar la vigència de la Declaració i els tractats que la desenvolupen, així com continuar reclamant els nostres drets, oposar resistència als intents cíncics de negar drets humans consolidats amb la promesa llunyana de prosperitat i seguretat, i **exigir als Estats que compleixin allò al que s'han compromès internacionalment.** Ara més que mai, la solidaritat global i la mobilització civil són essencials per aconseguir que els nostres Estats promoguin, respectin i protegeixin els Drets Humans i la dignitat de les persones.

La **plataforma POBRESA ZERO- JUSTÍCIA GLOBAL (PZ-JG)**, que agrupa més de 3.200 entitats socials, de pau, drets humans i cooperació, així com sindicats, col·legis professionals, universitats i altres organitzacions, amb motiu de la commemoració el **17 d'octubre del Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa** exigeix el compliment dels drets que s'enumeren a continuació com a base perquè es facin efectius tots els que reconeix el nostre ordenament jurídic. Mitjançant el present document, la plataforma RECLAMA als partits polítics i als representants institucionals que atenguin les demandes i propostes que s'hi plantegen per tal de **fer de Catalunya un país més just**, amb més benestar i on totes les persones puguem gaudir de les mateixes oportunitats per viure una vida digna i plena, i que alhora contribueixi a fer possible aquesta realitat també **arreu del món.**

→ DRET A L'ALIMENTACIÓ

Des de la fam en tota l'extensió de la paraula –que porta fins a la mort per desnutrició 8.000 infants cada dia al món¹— fins a la *'fam oculta'* –una forma de malnutrició per manca de micronutrients que es pateix també als països desenvolupats i que, malgrat no tenir efectes immediatament visibles en la salut, pot tenir conseqüències profundes a llarg termini i suposa una greu amenaça a la igualtat d'oportunitats—, la **vulneració del dret a l'alimentació** està àmpliament documentada. Segons el Programa Mundial d'Aliments, **la fam representa el major risc per a la salut** al món: l'informe 2016 de la FAO (Nacions Unides) xifra en 815 milions les persones que passen gana i en 155 milions els infants de menys de cinc anys que presenten símptomes de desnutrició crònica.

A Catalunya, un 10,6% de la població pateix pobresa severa i entre els anys 2010-2014 es va produir una caiguda de la despesa mitja a les llars de 21,7 punts percentuals². El Síndic de Greuges va alertar el 2013 sobre la **malnutrició infantil a Catalunya** arran de la crisi econòmica, assenyalant casos d'infants que no tenen “una alimentació prou equilibrada, amb dieta pobra, sense ingerir la diversitat de nutrients necessaris per garantir l'exercici efectiu del seu dret al màxim desenvolupament”. Les dades al conjunt de l'Estat també són esfereïdores: el 16% de la població reconeix tenir una dieta inadequada per motius econòmics³ i les entitats socials que treballen amb col·lectius vulnerables constaten de manera quotidiana les **dificultats de moltes famílies per gaudir d'una alimentació adequada.**

La malnutrició no és un problema d'arrel exclusivament econòmica, sinó que té a veure també amb **factors socioculturals** i està estretament lligada a l'ordre alimentari global, marcat per la **mercantilització dels aliments** –tot i ser un bé de primeríssima

¹ Unicef, <https://data.unicef.org/topic/nutrition/malnutrition/#>

² *Encuesta de Presupuestos Familiares* (INE, 2016)

³ *VII Informe sobre exclusión y desarrollo social en España* (Fundación FOESSA, 2014)

necessitat— i pels seus sistemes de producció i distribució. En aquest sentit, a la pujada dels preus dels aliments i l'**especulació alimentària** se sumen els interessos comercials per promoure determinades pautes de consum i les dinàmiques a què ens empenyen la globalització i la competitivitat, que no afavoreixen gaudir del temps necessari per mantenir uns hàbits alimentaris saludables.

Mecanismes legals per garantir el dret a l'alimentació

Entre els diversos textos normatius internacionals que reconeixen el dret a l'alimentació s'hi compten la Declaració Universal dels Drets Humans (1948, art. 25/1) i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (1966, art. 11), i en tots dos casos no s'entén com el dret a poder menjar, sinó com el **dret a poder alimentar-se de manera adequada, autònoma i digna**.

A més, a la Conferència Mundial de l'Alimentació de 1974 els Governos varen proclamar que "tots els homes, dones i nens tenen el **dret inalienable a no patir fam i malnutrició** per tal de desenvolupar-se plenament i conservar les seves facultats físiques i mentals", i la Cimera Mundial sobre alimentació de la FAO de 1996 va declarar "**el dret de tota persona a tenir accés a aliments sans i nutritius** en consonància amb el dret a una alimentació apropiada i amb el dret fonamental de tota persona a no patir fam".

Per tant, garantir el dret a l'alimentació significa, tal com va descriure l'ex relator especial de Nacions Unides per al dret a l'alimentació Jean Ziegler, "tenir accés de manera regular, permanent i lliure, ja sigui directament o mitjançant la compra amb diners, a una **alimentació quantitativament i qualitativament adequada i suficient**, que es correspongui amb les tradicions culturals de la població a la qual pertany el consumidor i que li garanteixi una **vida física i psíquica, individual i col·lectiva, lliure d'angoixes, satisfactòria i digna**".

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a l'alimentació, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- Des de la perspectiva de l'autonomia personal, l'apoderament col·lectiu, la sobirania alimentària i la justícia global, superar mesures assistencialistes que no van a l'arrel del problema i estigmatitzen els col·lectius vulnerables i aplicar **solucions globals que abordin l'ordre alimentari en totes les seves fases: producció, distribució i consum**. La lluita contra la fam i la pobresa és responsabilitat dels governs i de la comunitat internacional, ja que per una banda cal assegurar els recursos a la població per mantenir una alimentació adequada i, per l'altra, s'ha de regular el mercat de manera que els drets humans estiguin garantits arreu del món.
- Desenvolupar **polítiques integrals que incloguin la garantia de rendes** —en lloc de multiplicar ajudes parcials i condicionades— i promoguin la llibertat de les persones per comprar aliments allà on vulguin segons les seves necessitats, edat, creences o costums, entre altres.
- Facilitar els **recursos per assegurar l'accés a una dieta suficient, saludable i equilibrada**, fomentant els bons hàbits alimentaris i la conciliació per poder gaudir del temps que aquests requereixen, així com impulsar **polítiques preventives, educatives i divulgatives** sobre la necessitat d'una alimentació variada i amb productes frescos.
- En relació al cost i la qualitat dels aliments, impulsar **iniciatives de baixada de preus** com ara la implantació de línies de productes rebaixats per caducitat propera o altres motius, la promoció de cooperatives de consumidors d'aliments de proximitat, el foment dels horts comunitaris en àmbits rurals i urbans, i els convenis de col·laboració entre administracions públiques, entitats

socials i establiments comercials per fer descomptes especials a les persones en situació de pobresa.

- Polítiques públiques per **evitar el malbaratament alimentari** i facilitar el seu aprofitament per part del conjunt de la població, no vinculant-lo de manera exclusiva als col·lectius vulnerables. En un sistema que llença quantitats ingents de menjar a les escombraries, calen mesures contundents per evitar-ho.

→ DRET A LA SALUT

La salut s'ha d'entendre com un **dret individual amb un component col·lectiu, públic i comunitari**. En el nostre país gaudíem d'un dels millors sistemes sanitaris amb una cobertura sanitària universal i gratuïta que donava dret a qualsevol persona, independentment de la seva situació legal, a l'assistència sanitària a tots els nivells. L'any 2012 el Govern espanyol va adoptar un seguit de mesures que van afectar de manera directa el Sistema Nacional de Salut (SNS). La més significativa va ser l'aprovació del Reial Decret 16/2012 que va comportar la supressió del caràcter universal que fins aleshores havia tingut l'assistència sanitària. Amb l'aprovació del Reial Decret 16/2012 **les persones en situació irregular van quedar al marge de l'assistència sanitària**, tenint accés a la sanitat només per via d'urgència, definint així un sistema fragmentat en l'accés a l'assistència sanitària. Aquest fet **vulnera el principi d'equitat**, bàsic en la concepció de les polítiques públiques del nostre país. Darrerament a Catalunya s'ha aprovat la Llei d'accés universal al sistema sanitari públic, que pretén donar cobertura pública a totes les persones residents a Catalunya. Aquesta llei, però, no està encara plenament desplegada.

A banda d'això, el finançament públic de la salut es va veure fortament minvat tant en l'àmbit autonòmic com en l'estatal i avui continua sent insuficient. Les retallades de la Generalitat van fer augmentar greument les llistes d'espera i, malgrat les darreres millores que apunten a un canvi de tendència, arrosseguem dèficits acumulats. Tant el Govern català com l'espanyol segueixen apostant pel **copagament farmacèutic**, amb un nou sistema a partir de l'aprovació del Reial Decret 16/2012 que afecta tota la ciutadania. Amb el sistema anterior la gratuïtat de la cobertura sanitària no incloïa els medicaments, als quals s'aplicava un copagament del 40% excepte per a les persones pensionistes, i amb el nou la idea és que es pagui en funció de la renda, però la realitat és que s'aplica un **augment generalitzat del percentatge de l'aportació farmacèutica** a tots els col·lectius, incloent-hi les persones amb rendes baixes o pensionistes. A més, el RD també ha significat l'exclusió de determinats medicaments del finançament públic. Convé destacar que aquesta mesura afecta de manera particular els col·lectius més vulnerables que ja es veuen afectats negativament pels **determinants socials de la salut**. Així, les persones pensionistes passen a pagar un 10% dels medicaments i s'espren encara més un col·lectiu força perjudicat per la crisi.

L'aplicació del RD és un retrocés en la protecció i la garantia de drets fonamentals amb un impacte molt negatiu en la població per les conseqüències que pot tenir en la salut i benestar de les persones. Les reformes del SNS tenen una **voluntat economicista que qüestiona el caràcter universal i augmenta les desigualtats socials**. A més, poden tenir l'efecte contrari: impedir que els col·lectius més vulnerables accedeixin al sistema públic de salut i als medicaments pot fer que tornin a aparèixer i s'estenguin malalties infeccioses que ja gairebé havien desaparegut, com ara la tuberculosi, amb el conseqüent augment de la despesa sanitària. Així doncs, estem davant d'un clar **deteriorament del sistema sanitari** que atempta directament contra un dret fonamental de les persones.

Mecanismes legals per garantir el dret a la salut

La salut és un dret reconegut a la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948. L'any 1947 la Organització Mundial de la Salut (OMS) va definir la salut com “**l'estat complet de benestar físic, mental i social**, i no solament l'absència de malalties” tenint en compte també els camps psicològic i social. En la mateixa línia, el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) reconeix a l'article 12 “el dret de tota persona al gaudi del nivell més alt possible de salut física i mental”. De la mateixa manera, la Carta Social Europea insta en el seu article 11 a que s'adoptin mesures per eliminar les causes d'una salut deficient.

La Constitució espanyola reconeix el dret a la protecció de la salut en el seu article 43, que compel·leix els poders públics a organitzar i tutelar la salut pública a través de mesures preventives i de les prestacions i serveis necessaris. El **dret universal a l'assistència sanitària** a Espanya va quedar establert l'any 1986 per la Ley General de Sanidad, en què es defineix un sistema sanitari públic assegurant els **principis bàsics d'universalitat, equitat i accessibilitat, eficiència i qualitat**.

El dret fonamental de tota persona a una cobertura sanitària de qualitat no es limita, doncs, a l'assistència gratuïta, sinó que una bona salut pública ha de tenir en compte els diferents **determinants o condicionants de la salut: ambientals** (medi ambient, gestió de les aigües, control dels cultius, manipulació genètica dels aliments, maltractament i medicació dels animals destinats al consum humà, que poden tenir conseqüències negatives per la salut), **socials** (relacionats amb el context socioeconòmic i la distribució desigual de la riquesa, i que en situacions de pobresa afecten negativament a la salut) i d'**accés al sistema sanitari**. En el marc del sistema de salut s'han de desenvolupar polítiques de promoció de la salut per tal que la ciutadania estigui apoderada en la gestió d'un estil de vida saludable.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a la salut, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- **Derogar el Reial Decret 16/2012** per tornar a la cobertura sanitària universal.
- **Desplegar completament la llei d'accés universal** al sistema sanitari públic per garantir la cobertura sanitària pública a totes les persones que viuen a Catalunya, especialment a les poblacions més vulnerables, independentment de si estan o no empadronades.
- **Reduir les llistes d'espera**, que han augmentat considerablement des de la implementació del Reial Decret 16/2012; les actuacions en aquest sentit són encara insuficients.
- Incorporar l'**enfocament de gènere a la salut**, tenint en compte les diferents necessitats d'homes i dones, nens i nenes per millorar l'eficiència i l'equitat dels programes de salut.
- **Controlar l'augment dels preus dels medicaments** que imposa la indústria farmacèutica, en especial els que fan referència a malalties greus com ara el càncer, l'hepatitis C o l'esclerosi múltiple, que posen en risc la sostenibilitat del sistema sanitari.
- Desenvolupar polítiques d'**innovació i desenvolupament** basades en **nous models de recerca** que no depenguin exclusivament de les patents, que són el gran negoci de la indústria farmacèutica.
- Fomentar la **participació de la ciutadania i de les organitzacions** de pacients i de professionals en la formulació, implementació, desenvolupament i avaluació de les polítiques i programes de salut, a través dels Consells Municipals de Salut, el Consell Consultiu de Pacients i noves estructures si és necessari.

→ DRET A L'EDUCACIÓ

L'educació és una eina bàsica per reduir les desigualtats, **trencar el cicle que perpetua la pobresa** i afavorir la mobilitat social. Es tracta d'un dret fonamental que cal protegir sempre, però encara més en contextos de crisi perquè és un instrument clau a l'hora de garantir oportunitats als sectors més desfavorits.

Els desequilibris locals, econòmics i socials han incrementat les **desigualtats d'accés a les oportunitats educatives**. Catalunya va ser una de les primeres comunitats autònomes que va universalitzar el dret a l'educació infantil de segon cicle (a partir dels tres anys d'edat) i que el nostre sistema educatiu escolaritzi tots els infants en una etapa preobligatòria és un element molt positiu des del punt de vista de la trajectòria educativa i de les seves oportunitats d'aprenentatge. Malgrat això, **el dret a l'escolarització en la primera infància no està plenament garantit** atès que la demanda educativa en aquesta edat continua essent superior a l'oferta de places disponibles, fent palès el **dèficit de provisió pública** en aquest tipus de serveis. Aquest fet, afegit al **dèficit de polítiques de cura** en la primera infància i al curt abast dels permisos parentals, genera una fractura que repercuteix sobretot en les famílies que viuen en entorns precaris degut a que participen menys d'aquest entorn educatiu (mancances en el domini del català i el castellà, en els hàbits i en les relacions en la diversitat). Tot i així, cal destacar que l'educació impartida per totes les escoles del país és d'una alta qualitat i són pocs els casos en què els infants i adolescents d'entre quatre i setze anys no troben plaça escolar, si **bé l'accés en l'etapa 0-3 no està garantit** per a les famílies amb pocs recursos econòmics perquè el cost els pot resultar inassumible.

Avui dia, però, parlar del dret a l'educació suposa anar **més enllà del dret a l'escolarització**. L'accessibilitat econòmica i geogràfica de l'escolarització obligatòria, l'accés a l'educació postobligatòria, l'atenció a la diversitat, l'accés a l'educació fora de l'horari lectiu i l'equitat en el procés d'admissió són alguns dels aspectes que encara cal millorar. El territori pot ser un reflex de les desigualtats perquè o bé l'oferta escolar no es reparteix de manera equitativa, o bé els grups socials que pateixen més desavantatges a l'escola es concentren en zones determinades. Aquest fet **condiciona les oportunitats educatives de l'alumnat** i cal remarcar que la manca d'atenció és particularment greu per als menors que arriben d'altres països. Es generen grans diferències, sovint marcades pel lloc on viuen aquests infants i joves.

La **segregació dels col·lectius en situació més precària** a causa de l'escolarització dels infants amb més recursos fora del barri de residència també resulta preocupant. Són fets vinculats a les condicions que es generen en certs barris –famílies sense recursos i/o amb els progenitors a l'atur, infrahabitatges, absència de recursos educatius paral·lels a l'escola— i que repercuteixen en l'educació de l'alumnat. Aquestes dinàmiques, sumades a la insuficiència de recursos, perpetuen una **fractura escolar** que està esdevenint estructural.

També cal mencionar la importància de l'accessibilitat als estudis d'educació postobligatòria. En l'actualitat, l'índex d'**abandonament escolar en l'educació secundària postobligatòria** (18% a Catalunya⁴) i l'alt percentatge de **joves que ni estudien ni treballen** reclamen una especial atenció, atès que sovint l'alumnat més socialment desfavorit és el que tendeix a abandonar el sistema educatiu de manera més prematura. No s'ha d'oblidar que l'acreditació d'estudis postobligatoris augmenta les garanties d'èxit al mercat laboral i permet millorar les oportunitats dels joves que es troben en situacions més precàries.

A mesura que es promou la universalització del dret a l'educació, les desigualtats educatives es traslladen a l'**accés als recursos educatius fora de l'horari lectiu** en la infància i l'adolescència, sobretot a les tardes i els caps de setmana. L'educació no

⁴ Idescat, 2016

formal, pel fet de no concebre's com a educació bàsica, està menys garantida pels poders públics, que no consideren prioritari desenvolupar polítiques que fomentin l'accés a l'educació més enllà de l'horari lectiu. La diversitat d'activitats de suport als continguts escolars, a la millora de la psicomotricitat, al joc organitzat i a d'altres activitats motivadores i formatives és tan necessària com l'escola per al creixement en els entorns diversos i complexos. **L'educació no formal és també un àmbit de provisió d'oportunitats educatives.**

Mecanismes legals per garantir el dret a l'educació

Des de principis del segle XX el dret a l'educació gratuïta ha estat assumit per la major part dels països. La Declaració Universal dels Drets Humans reconeix en el seu article 26 el **dret a una educació gratuïta i obligatòria**, i la Convenció dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides, d'obligat compliment per als Estats que l'han ratificada, reconeix en el seu article 28.1 el "dret dels infants a l'educació". Amb aquest objectiu, i basant-se en la igualtat d'oportunitats, la mateixa Convenció insta els Estats a "implantar l'ensenyament primari obligatori i gratuït per a tothom, fomentar el desenvolupament de formes diferents de l'ensenyament secundari, inclòs l'ensenyament general i el professional, i posar-lo a l'abast de tots els infants prenent les mesures pertinents, fer que l'ensenyament superior sigui accessible a tothom, prendre mesures per a encoratjar l'assistència regular a l'escola i reduir les taxes d'abandonament escolar".

El dret a l'educació està desenvolupat també tant a la Constitució espanyola (art. 27) com a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (art. 26), així com a totes les lleis que se'n deriven, reconeixent l'educació com un dret que **iguala tota la població i afavoreix l'equitat**. La Llei 12/2009 d'Educació de Catalunya desenvolupa en el seu Títol I el dret a l'educació i al sistema educatiu en termes d'accés, gratuïtat, beques, ajuts i equilibri del mapa escolar.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a l'educació, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- **Evitar la segregació escolar** en zones que haurien de ser declarades d'actuació preferent mitjançant una escola d'alta qualitat amb professorat motivat per treballar en entorns de precarietat i qualificat en el treball en xarxa (amb centres de salut i serveis socials), amb una **alta preparació i dotació de mitjans psicopedagògics i didàctics** per tal de generar una escola atractiva tant per als infants dels barris desfavorits com per a altres famílies del territori.
- Incloure tot el desenvolupament futur dels adolescents gràcies a un **ensenyament tècnic de qualitat fins més enllà dels 18 anys**, en aprenentatge conjunt amb el món del treball i que faciliti la incorporació dels joves que vulguin seguir estudis professionals tècnics.
- **Posar en valor el treball artesanal**, almenys a la mateixa alçada que els estudis universitaris, especialment com a treball intel·lectual que permet aprendre del món en què vivim. Invertir en les classes de tecnologia en l'educació obligatòria i els col·legis postobligatoris públics dedicats a l'ensenyament tècnic.
- Garantir que tots els nens i nenes tinguin una alimentació correcta, fent del **servei de menjador un espai educatiu** totalment integrat en la dinàmica escolar i accessible atenent l'economia familiar.
- Tenir totes les escoles obertes amb **amplis horaris on les instal·lacions serveixin com a pol educatiu del territori**, tant per a infants i joves fora d'horari lectiu com per a les famílies i la gent del barri, posant en valor l'alta i diversa formació que es genera i les facilitats per participar-hi i gaudir d'una

formació permanent.

- Garantir l'**ensenyament escolar dels 0 als 18 anys** per a tot infant i jove que visqui en el país, donant el suport econòmic necessari, més enllà de la situació legal, facilitant que l'ensenyament de la primera infància contribueixi a integrar els pares i mares en un treball educatiu comú, participatiu i implicat.
- Apostar pel **treball conjunt amb les entitats socials, culturals i comunitàries** dels barris, pobles i ciutats per oferir activitats formatives inclusives i motivadores més enllà de l'entorn escolar, de manera que es desplegui una veritable acció comunitària.
- Crear **polítiques de conciliació familiar** i recursos perquè els pares i les mares puguin gaudir de **barris amb espais de lleure**, de convivència i d'implicació amb la comunitat.
- Incrementar el **percentatge del PIB dedicat a educació fins el 6%** ja aquest any, tal com disposa la Llei d'Educació de Catalunya (LEC, 12-2009).

→ DRET A L'HABITATGE

El **dret a l'habitatge és un dret fonamental**, tot i que sovint tendeix a ser oblidat quan es parla d'Estat de Benestar. La importància del dret a l'habitatge se sustenta en que és la **base d'altres drets socials** i resulta determinant per a la cohesió social.

En un context de mercantilització de l'habitatge, l'atur i la precarietat laboral derivades de l'impacte de la crisi econòmica i social, un model de política d'habitatge que ha fomentat la propietat en detriment del lloguer i el dèficit d'habitatges socials per allotjar la població amb escassos recursos han propiciat que la davallada d'ingressos de les llars es tradueix en l'**exclusió residencial d'una bona part de la població**.

A Catalunya cada cop són més les persones que pateixen **dificultats per accedir i gaudir d'un habitatge digne**. El fet de tractar l'habitatge com un bé d'inversió en comptes de preservar el seu caràcter de dret fonamental ha comportat que ens haguem d'enfrontar a un escenari alarmant. L'**especulació immobiliària** (que no s'ha aturat malgrat l'esclat de la bombolla financera-immobiliària el 2008), l'assetjament per obtenir el màxim benefici i els desnonaments massius són algunes de les manifestacions de la vulneració del dret a l'habitatge, que representa **una de les cares més crues de la crisi sistèmica** que vivim.

Les conseqüències les pateix bona part de la població catalana, començant pels que han vist agreujades situacions que ja patien amb anterioritat: sensellarisme i infrahabitatge, sobreocupació, risc de pèrdua de la llar... La dificultat o impossibilitat d'accedir a l'habitatge és especialment accentuada per a col·lectius vulnerables com la gent gran, els joves, les dones, les famílies monoparentals i les persones immigrades, amb discapacitat o amb problemes de salut mental o addiccions. No obstant, el fenomen no és exclusiu d'aquests col·lectius sinó que ha esdevingut un **problema de primer ordre per a tota la població**.

La vulneració del dret a l'habitatge i la insuficiència de polítiques públiques que el protegeixin comporta formes d'accés precàries (com les ocupacions) que evidencien una **problemàtica en vies d'esdevenir estructural**. La situació d'exclusió habitacional que s'evidencia en l'actualitat ha fet palesa la incapacitat de la legislació per fer-hi front, ja que aquesta tipologia d'exclusió no es pot enfocar des de polítiques estrictament d'habitatge sinó que són necessàries altres visions més holístiques que integrin variables com l'ocupació, l'economia i les finances o l'urbanisme.

La resposta de les administracions davant l'esclat de la bombolla financera-immobiliària ha prioritzat el salvament del sector financer en lloc de centrar-se en

mesures de protecció social; per contra, aquestes s'han vist retallades a causa de la política d'austeritat en inversió pública. Els efectes de la bombolla immobiliària, encapçalats per l'elevat preu de l'habitatge, s'han estès a capes cada cop més àmplies de la població i han aguditzat la crisi, amb un efecte directe en l'**endeutament de les famílies**. Es calcula que per atendre les necessitats actuals caldrien 230.000 habitatges públics⁵.

D'altra banda, les dificultats per pagar l'habitatge acostumen a anar de la mà d'altres problemàtiques habitacionals com ara **el cost dels subministraments bàsics**: aigua, llum i gas. No poder assumir-lo i veure's privat d'aquests serveis té un impacte directe en la salut de tots els membres de la llar que acaba repercutint en molts altres àmbits. Per tant, l'**emergència habitacional** que pateix Catalunya està afectant no només el dret a l'habitatge, sinó també **altres drets fonamentals** com el dret a la salut.

Tot plegat ens mostra que les discriminacions en l'accés de l'habitatge es donen en un context d'afebliment de les polítiques de benestar que agreuja les situacions de vulnerabilitat, pobresa i exclusió social.

Mecanismes legals per garantir el dret a l'habitatge

La Constitució espanyola recull el dret a l'habitatge a l'article 47. Aquest reconeixement hauria de permetre **recórrer judicialment la seva vulneració**, però tal i com es troba redactat té un caràcter universal que s'insereix dins de l'àmbit dels principis de la política social i econòmica, que considera el sòl com a determinant per a la provisió de l'habitatge. D'altra banda, el dret a l'habitatge dins del text constitucional està expressat més com un **principi inspirador** (regulat per l'article 53.3) que com un dret fonamental, que li donaria caràcter vinculant (tal i com regula l'article 53.1).

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya, per la seva banda, recull el reconeixement del dret a l'habitatge en l'article 26. El seu redactat, però, és més restrictiu que el de la Constitució atès que no estableix que tothom hi té dret sinó que **es limita aquest dret a la població amb escassetat de recursos**. Fa referència al dret a accedir a un habitatge, no a gaudir-ne d'un, i no es parla del cost del sòl ni de l'especulació urbanística, elements fonamentals en la definició de les polítiques d'habitatge. En aquesta línia, la Llei 18/2007 del dret a l'habitatge desenvolupa l'article 26 de l'Estatut acostant-lo als principis recollits en la Constitució.

Posteriors iniciatives executives i legislatives –especialment la darrera Llei 4/2016, de mesures de protecció del dret a l'habitatge de les persones en risc d'exclusió residencial⁶— han avançat encara més en l'objectiu de garantir el dret en aquesta matèria. Aquesta llei substitueix els articles de la Llei 24/2015 suspesos pel Tribunal Constitucional, que impediien que cap persona perdés la seva llar (i que en conseqüència ja no són presents al redactat de la Llei 4/2016). L'actuació del Tribunal Constitucional posa de manifest la **categoria inferior que s'atorga al dret a l'habitatge** en relació a d'altres drets constitucionals.

Catalunya compta amb un reconeixement jurídic del dret a l'habitatge amb elements que no queden recollits en altres legislacions, com ara el **reconeixement de la funció social de la propietat** o la utilització anòmala de l'habitatge.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a l'habitatge, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- Donar compliment al marc legal i **regular aquest dret a través de l'article 53.1 de la Constitució** per tal d'entendre'l com un dret fonamental, i no com un

⁵ Bermúdez, T.; Trilla, C.; *Un parc d'habitatges de lloguer social, una assignatura pendent a Catalunya*. Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya. Col·lecció Debats Catalunya Social, 2014

⁶ Substitueix els articles suspesos pel Tribunal Constitucional de la Llei 24/2015.

principi orientador de l'actuació dels poders públics. A més, seria desitjable que qualsevol text constitucional, tenint en compte el necessari reconeixement dels tractats internacionals, recollís les observacions del Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC), que busquen garantir la seguretat jurídica en la tinença, disponibilitat de serveis i accessibilitat econòmica.

- Ampliar els recursos econòmics i la iniciativa governamental per **acostar el parc d'habitatge públic als estàndards dels Estats europeus**. Malgrat el greuge legal, la legislació actual facilita suficients eines per disminuir els efectes de la crisi habitacional. El principal problema en matèria d'habitatge a Catalunya es troba en l'**escàs parc d'habitatge social**. La mateixa Llei 18/2007 es marca l'objectiu d'aconseguir un parc mínim del 15% d'habitatges destinats a polítiques socials a Catalunya en un termini de vint anys. Actualment, a la ciutat de Barcelona aquesta reserva no arriba al 2% del total.
- **Aprofitar l'habitatge existent i que es troba buit abans de construir-ne de nou** per donar sortida a l'abundant nombre d'habitatges buits que hi ha en mans d'entitats financeres (47.000 inscrits al registre de la Generalitat). Posar aquests habitatges a disposició de les necessitats socials és una exigència per fer front a la greu mancança d'habitatge protegit a Catalunya.
- **Regular el mercat de lloguer** de manera que es limitin els preus en relació als ingressos de la població i es doni estabilitat als contractes protegint el llogater quan aquest compleixi els compromisos de pagament i manteniment de l'habitatge. A més, cal lluitar contra els processos de pressió turística per **evitar l'expulsió dels veïns i les veïnes** dels barris.

→ DRET AL TREBALL

El dret al treball fa referència al dret de tota persona a **tenir l'oportunitat de guanyar-se la vida mitjançant una ocupació lliurement escollida**. Comporta uns drets vers les persones treballadores en relació a les condicions laborals, de participació i d'igualtat amb la voluntat de garantir un entorn laboral digne.

El context socioeconòmic actual està derivant cap a un model on es legitima la vulneració del dret al treball. El mercat laboral es troba en una situació d'especial fragilitat arrel de la crisi i de les reformes legislatives dels darrers anys, que l'han anat consolidant com un **mercat laboral cada cop més fragmentat** i debilitat pel que fa als drets de la població treballadora. Els efectes de la crisi i de la gestió des dels poders públics s'han traduït en **alts índexs d'atur** per la gran destrucció de llocs de treball i **una forta precarització**, dibuixant un **mercat laboral inestable i desigual que ja no és garantia de protecció contra la pobresa** monetària.

Catalunya té una taxa d'atur del 13,2% i en els darrers anys ha patit una important caiguda de la taxa d'ocupació, especialment en el col·lectiu de menors de 25 anys. D'altra banda, es constata la **dificultat per sortir de la situació de desocupació** d'una gran part de la població activa atès l'augment de les persones que no troben feina en el termini d'un any i de les aturades de llarga durada. Entre les persones que surten de la situació d'atur per col·locació, creix el percentatge de les que s'hi tornen a trobar en menys de sis mesos.

A mesura que la crisi econòmica i social ha anat avançant, els efectes dels ajustaments de l'ocupació s'han estès fins afectar pràcticament tota la població treballadora. Els primers a patir-los van ser les persones ocupants de llocs de baixa qualificació i amb poc valor afegit, però posteriorment l'espectre de treballadors i d'ocupacions afectades s'ha ampliat fins que la incidència ha abastat el conjunt de la societat. Destaca el preocupant **augment de les llars amb persones en situació de**

desocupació que no reben cap ingrés i el de les llars on la persona de referència està a l'atur.

Per fer front als desequilibris els governs han desenvolupat una sèrie de reformes legislatives que, lluny de solucionar les desigualtats, han anat construint un mercat de treball cada cop més fragmentat i a dues velocitats. Els treballadors i les treballadores ens trobem amb **condicions laborals cada vegada més precàries i salaris més baixos**. La contractació temporal segueix sent superior a la indefinida i la **laxitud en la protecció contra l'acomiadament** col·loca les persones treballadores en situació de vulnerabilitat. A més, es consolida la parcialitat involuntària de la jornada, sovint fictícia per la realització d'hores "complementàries". L'adopció de les diverses reformes laborals ha posat les bases per a un **model de relacions laborals on es vulneren els drets i les llibertats de les persones treballadores**, afeblint la negociació col·lectiva i retallant drets històricament aconseguits per la classe treballadora, precaritzant així la seva força laboral.

L'empitjorament de les condicions de treball i l'augment de l'atur té un impacte econòmic directe en les famílies i en el conjunt del sistema de protecció social. Malgrat l'augment del nombre de persones en situació de desocupació, **la taxa de cobertura contributiva i assistencial ha disminuït**. Davant l'esgotament de les prestacions per desocupació, les persones passen a cobrar pensions assistencials que no eviten el risc de pobresa, com tampoc ho fan bona part dels salaris.

Avui dia, tenir una feina remunerada ja no és garantia de no caure en la pobresa. A Catalunya la taxa de risc de pobresa en el treball l'any 2016 va ser del 12% i aquesta xifra va en augment a causa de la destrucció d'ocupació, la precarietat de les noves ocupacions, la caiguda dels salaris i les mancances del sistema de protecció social.

Mecanismes legals per garantir el dret al treball

El reconeixement del dret al treball és ampli. El recullen la Declaració Universal dels Drets Humans (art. 23) i l'Organització Internacional del Treball (conveni 122, art.1.2). La Carta Social Europea (Part I, art.1-10, 18 i 19) insta a establir les condicions per fer efectiu aquest dret i la Constitució espanyola (art. 35) reconeix que "tots els espanyols tenen **el deure de treballar i el dret al treball**, a la lliure elecció de professió o ofici, a la promoció a través del treball i a una **remuneració suficient per tal de satisfer les seves necessitats i les de la seva família** sense que en cap cas es pugui fer discriminació per raó de sexe". L'Estatut d'Autonomia de Catalunya (art. 25) recull els drets dins de l'àmbit laboral.

Paral·lelament, la Comissió Europea dicta unes recomanacions dirigides als Estats membres que apunten **mesures per millorar l'ocupació** i que, en el cas d'Espanya, el 2016 anaven en la línia d'adoptar mesures addicionals per promoure la integració al mercat de treball centrant-se en el suport individualitzat i la formació, la millora de la capacitat dels serveis autonòmics d'ocupació i el reforç de la seva coordinació amb els serveis socials. S'insta també a adoptar mesures addicionals que millorin la pertinència de l'ensenyament superior per al mercat laboral, establint incentius a la cooperació entre universitats, empreses i sector de la investigació.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret al treball, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- La **derogació immediata de les darreres reformes laborals** imposades pel govern espanyol.
- El **reforç de la negociació col·lectiva** com a instrument per millorar les condicions laborals i salarials dels treballadors i les treballadores.

- L'impuls de mesures actives urgents per fomentar un desenvolupament econòmic sostenible i un **nou model productiu** que generi més ocupació i de qualitat.
- El reforç dels serveis públics d'ocupació i l'increment dels recursos destinats a desenvolupar **polítiques actives d'ocupació** adequades a l'oferta i la demanda.
- L'increment del **Salari Mínim Interprofessional fins el 60% del salari mitjà**, tal com marca la Carta Social Europea, situant-lo en 1.000 euros.
- Polítiques que assegurin la formació continua dels treballadors i les treballadores, l'increment dels recursos i les mesures per a la **permanència i l'ocupabilitat de les persones treballadores** de més edat, i la penalització a les empreses que acomiaden els treballadors de més edat.
- L'**aplicació del conveni de sector** a les persones treballadores contractades per empreses de serveis integrals per tal d'evitar l'explotació laboral legal.
- Agilitar els processos d'acreditació de les competències professionals com a mesura per augmentar l'**ocupabilitat de les persones amb més dificultats** d'inserció al mercat laboral.
- Mesures per **acabar amb la discriminació en el món laboral** i amb la bretxa salarial.

→ DRET A UNS INGRESSOS MÍNIMS

La situació d'emergència social provocada per la crisi econòmica es cronifica i els indicadors de pobresa i desigualtats continuen essent alarmants: 19,2% de la població en risc de pobresa, **176.200 persones en llars sense cap persona que percebi ingressos**, 9,2% de menors en llars amb tots els membres a l'atur, 8,5% d'atur de llarga durada i 56,4% dels aturats buscant feina des de fa més d'un any. Les dades macroeconòmiques que apunten a una recuperació en els darrers anys emmascaren una realitat que les entitats que treballen amb els col·lectius desfavorits constaten dia rere dia: les taxes de pobresa s'han mantingut elevades fins i tot en èpoques de bonança perquè **el model socioeconòmic en què vivim genera pobresa i desigualtats de manera estructural**.

Malgrat el caràcter sistèmic de la crisi que va esclatar el 2008, les mesures adoptades per sortir-ne no han anat adreçades a canviar d'arrel el sistema per construir un model més just, equitatiu i sostenible. No han estat suficients ni tan sols per revertir la situació, però sobretot no han servit per establir unes noves regles del joc que permetin assolir **una major igualtat i una millor distribució de la riquesa** per garantir el dret de tota persona a disposar dels ingressos necessaris per a una vida digna.

En termes de protecció social, a Espanya hi ha una **forta divisió** entre les persones que cotitzen (sistema contributiu) i les que no (sistema assistencial), per bé que actualment ni les unes ni les altres tenen garantida una vida digna: l'elevat índex d'atur i l'empobriment de la població treballadora (devaluació salarial i precarització del mercat de treball) per una banda, i el nivell assistencial insuficient i molt fragmentat, per l'altre, **estenen el risc de pobresa** en aquests dos segments de població i dibuixen un **ineficient sistema dual**.

Estudis de l'OCDE sobre la despesa en transferències socials mostren la **ineficiència del sistema espanyol de prestacions econòmiques en termes de reducció de la pobresa**: la proporció que rep el 20% més ric de la població és considerablement superior al que rep el 20% més pobre a causa del pes del sistema de pensions (orientat a mantenir ingressos i no a reduir la pobresa) i a les deficiències del sistema assistencial. La **rellevància de les pensions com a puntal de la protecció social** no

significa, però, que els seus beneficiaris no estiguin també en risc: les quanties sovint són minses (especialment per a les dones) i estan congelades, de manera que es devaluen i no cobreixen el creixent cost de la vida.

El Comitè de Control dels Drets Econòmics, Socials i Culturals de Nacions Unides també ha denunciat **la manca de garanties i l'empitjorament del sistema de protecció** a causa de les mesures adoptades arran de la crisi econòmica, i el Comitè Europeu de Drets Socials porta des de 1996 demanant que Espanya adequi la quantia de les seves prestacions. En el seu informe de 2014 assenyala expressament la **insuficiència monetària de les prestacions** socials i insta a modificar aspectes concrets de les rendes mínimes per complir l'article 16 de la Carta Social Europea. La nova llei de **Renda Garantida de Ciutadania** pot marcar un punt d'inflexió a Catalunya, si bé caldrà assegurar el seu **ple desplegament i actualitzar l'IRSC** perquè les quanties siguin suficients tenint en compte el cost de la vida.

Mecanismes legals per garantir el dret a uns ingressos mínims

La garantia de rendes és un conjunt d'elements orientat a assegurar una vida digna que inclou **el salari mínim, els sistemes de prestacions i els mecanismes redistributius del sistema fiscal**. Està reconeguda en els ordenaments jurídics català, espanyol i a nivell internacional (en tractats de caràcter vinculant signats per l'Estat espanyol), però com la resta de drets socials requereix la intervenció dels poders públics per fer-se efectiu i estarà sempre **supeditat a la voluntat política** que determina els ingressos i la distribució de la despesa en funció de la disponibilitat de recursos.

La Declaració Universal de Drets Humans (1948) defensa un enfocament integral de la dignitat humana que significa que **per aconseguir un nivell de vida digne cal fer efectius tots els drets humans, indivisibles i interrelacionats**. Tota persona ha de poder gaudir de les condicions econòmiques i socials que possibilitin el gaudi real dels drets civils i polítics.

El Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC, 1976) de Nacions Unides reconeix en el seu article 11 "el **dret de tota persona a un nivell de vida adequat per a ella mateixa i per a la seva família**, i a una millora contínua de les condicions d'existència", mentre que la Carta Social Europea (1961) dicta que no hi pot haver cap ciutadà europeu que visqui per sota del llindar de la pobresa (quantitat mínima per viure amb les necessitats bàsiques cobertes a títol individual). Segons l'article 16 d'aquest tractat, "la família té dret a una adequada **protecció social, jurídica i econòmica** per assolir el seu ple desenvolupament".

La Constitució espanyola reconeix el dret a la garantia de rendes a l'article 42, tot i que inclòs dins el marc de la seguretat social (no destinada a tota la població, per bé que a una part molt extensa). També està reconeguda a l'article 35.1 (vinculada al dret al treball, dret a rebre una remuneració suficient per a les necessitats del treballador i la seva família) i a l'article 50 (garantia de suficiència econòmica per a la tercera edat). Malgrat no estar blindada constitucionalment, les lleis per desenvolupar **la garantia de rendes amb caràcter universal i unes quanties d'ingressos suficients són totalment factibles en el marc jurídic actual**.

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya estableix en el seu article 24.3 que "les persones o les famílies que es troben en situació de pobresa tenen dret a accedir a una renda garantida de ciutadania que els assegurï els mínims d'una vida digna". Inclou dos elements fonamentals en la conceptualització de la garantia de rendes: el fet de tractar-se d'un **dret subjectiu i la suficiència econòmica com a requisit indispensable**. La Renda Garantida de Ciutadania aprovada aquest mateix any i en vigor des del passat 15 de setembre és un primer pas cap al compliment d'aquest dret que caldrà desenvolupar plenament amb la màxima celeritat.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a uns ingressos mínims, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA**:

- **Actualitzar el model de protecció social** perquè respongui a les necessitats d'una societat on l'ocupació estable durant la vida laboral ha deixat de ser la tònica general, com ho era quan es va dissenyar en base a la Constitució de 1978. Al marge de si es cotitza o no, hi ha d'haver un **sistema universal que asseguri a tota la població els mitjans per a viure dignament**. A més, el trencament de la dualitat sistema contributiu vs. sistema assistencial ha de **fer compatible la protecció social amb els ingressos procedents del treball** per poder-los complementar quan siguin insuficients.
- **Integrar i simplificar el mapa actual de prestacions**, en tant que és complex i molt fragmentat (al voltant de 60 ajuts a Catalunya, als quals cal sumar-ne d'estatals i municipals), per tal de **millorar i ampliar la cobertura** alhora que s'optimitzen els recursos. La dispersió dificulta la comprensió i la tramitació per part de la ciutadania –amb efectes estigmatitzadors—, complica la gestió, genera tensions administratives i no resulta ni eficaç ni eficient. La racionalització ha de vetllar especialment per la **protecció de la infància i la família** a través de les prestacions o variants per fills a càrrec.
- Aplicar un **enfocament preventiu i universal**: no es tracta de concedir ajudes, sinó de **garantir drets i preservar la llibertat de les persones**. La nova llei de Renda Garantida de Ciutadania ha d'accelerar el seu desplegament i incrementar les quanties de la prestació en base a una actualització de l'IRSC per assegurar una vida digna a tota la població de Catalunya.
- **Polítiques predistributives i redistributives** que permetin cobrir les necessitats bàsiques de manera que **el cost de la vida no resulti inassumible** malgrat tenir ingressos, ja siguin rendes del treball o prestacions socials. De la resta de drets que es reclamen en aquest document, en relació als ingressos cal subratllar el caràcter de l'habitatge com a bé de primera necessitat perquè deixi de representar una despesa desproporcionada per a les llars.
- **Voluntat política i el màxim blindatge legal** en coherència amb el model d'Estat de Benestar que es vol preservar i enfortir. **Derogar l'article 135 de la Constitució espanyola** perquè el compliment del dèficit deixi d'ocupar la posició preeminent que se li atorga seria una manera de reflectir el **canvi de prioritats** necessari per garantir, abans que res, una vida digna a totes les persones.

→ DRET A LA MOBILITAT

Actualment hi ha **més de 60 milions de persones desplaçades en tot el món**⁷ per, utilitzant els termes de la Convenció de Ginebra de 1951, "fonamentats temors d'ésser perseguides per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença a determinat grup social o opinions polítiques", fet que ens situa davant la **pitjor crisi de persones refugiades després de la Segona Guerra Mundial**. Tanmateix, i segons el darrer Informe Anual d'Amnistia Internacional, l'any 2016 trenta-sis països van retornar il·legalment persones refugiades a llocs on corria perill algun dels seus drets fonamentals, com el dret a la vida i la seguretat.

Si aquest fet ja de per si sol és punyent, encara ho és més si considerem que només l'any 2016 més de 5.000 persones, pel cap baix, varen morir ofegades a la Mar Mediterrània, xifra que des de l'any 2000 suma **41.000 morts al nostre mar, cercant asil i refugi a Europa**⁸. Resulta gravíssim que es posin en qüestió obligacions internacionals com la que tenen totes les embarcacions, públiques i privades, d'auxili a

⁷ Agència de les Nacions Unides per als Refugiats, desembre 2015

⁸ Plataforma Stop Mare Mortum, febrer 2017

persones que es troben en perill als mars i oceans.

El dret a l'asil l'incompleixen molts Estats del món, entre els quals l'espanyol. Els membres de la Unió Europea, lluny d'oferir una solució a la situació, **consoliden Europa com una gran fortalesa** restringint el pas de les persones que fugen buscant asil, fins al punt de tancar les fronteres per blindar-los l'entrada. És una contradicció fatal del món actual que el capital pugui circular lliurement mentre es prohibeix fer-ho a les persones. Significa que qui té diners pot invertir-los allà on vol, però la gent sense recursos no té la llibertat d'accedir a altres indrets i aspirar a millorar la seva condició.

Les mesures adoptades per la Unió Europea i els Estats membres els últims 20 anys, amb una major contundència la darrera dècada, **atempten frontalment contra la dignitat de les persones i vulneren drets fonamentals**. L'augment de la seguretat en les fronteres; la imposició de polítiques d'expulsió que suposen la vulneració dels drets bàsics; la instal·lació a aeroports, fronteres i ports de "zones d'espera" o d'internament" i/o detenció de persones migrants; els espais on les persones es troben sota l'estricta vigilància i control de les administracions nacionals, de les institucions policials i d'algunes agències de l'ONU; i l'externalització del control fronterer mitjançant acords amb alguns països d'Àfrica o -el que pot resultar un eufemisme- la "creació de tercers estats segurs", són alguns exemples de com pren forma la **vulneració sistemàtica del dret a la lliure circulació de persones i del dret a asil**.

La pressió exercida per la Unió Europea ha provocat que les persones que es desplacen forçosament realitzin **rutes cada vegada més llargues i perilloses**. Un dels exemples més flagrants que ens toca de ben a prop és el dispositiu de seguretat de la frontera amb Ceuta i Melilla, una tanca de 12 quilòmetres i 6 metres d'alçada envoltada de filferros i cables tallants que impedeix l'entrada de les persones del nord d'Àfrica a l'Estat espanyol. Un altre és l'assassinat per acció o omissió d'ajut de 15 persones a la platja d'El Tarajal quan intentaven accedir per mar a l'espigó que separa la costa ceutí del Marroc. I més recent és el cas de les set dones que van morir al mar el passat 31 d'agost, quan la Guàrdia Civil va bloquejar el pas de la pastera on viatjaven cap a Melilla⁹. Tot sota el paraigües de la Llei de Seguretat Ciutadana (2015), que empara la devolució sumària de persones interceptades a les tanques de Ceuta i Melilla i autoritza que siguin **expulsades sense cobertura ni tutela judicial**. Aquests casos, entre d'altres, mostren com les polítiques de la UE en matèria migratòria **incentiven la mortalitat i dificulten vies segures i legals** per a les persones que necessiten fugir dels seus països d'origen.

Mecanismes legals per garantir el dret a la mobilitat

El dret a la mobilitat està recollit en un ampli ventall de normatives. La Declaració Universal dels Drets Humans en el seu article 13 estableix que "tota persona té **dret a circular lliurement** i a escollir la seva residència en el territori de l'Estat". No empara el dret de qualsevol persona a entrar lliurement a un país que no sigui el seu, però sí indica que "tota persona té dret a sortir de qualsevol país, inclús del propi, i a tornar al seu país".

La Convenció de Ginebra de 1951, i el seu Protocol de Nova York de 1967, són els instruments internacionals fonamentals que defineixen l'asil i promouen la **protecció internacional**. La convenció defineix com persona refugiada aquella "que té fundats temors de ser perseguida per motius de raça, religió, nacionalitat, pertinença determinada a un grup social o opinions polítiques, es troba fora del seu país de nacionalitat i no pot o, a causa d'aquests temors, no vol acollir-se a la protecció de tal país; o que, mancant de nacionalitat i trobant-se, com a conseqüència de tals fets, fora del país on tenia la seva residència habitual, no pot o no vol tornar-hi". El **principi de No Devolució** al que fan referència l'article 33.1 de la Convenció de Ginebra i l'article 19 de la Carta Europea dels Drets Fonamentals implica la **prohibició d'expulsar o retornar** a una persona al territori de qualsevol país on la seva vida o la seva llibertat es trobin amenaçades.

⁹ Informacions publicades a eldiario.es i a El Periódico de Catalunya

La Constitució espanyola atribueix, mitjançant el seu article 149.1.2, la competència en tema d'asil a l'Estat. La Llei d'Asil 2/2009, de 30 d'octubre, estableix els termes en què les persones nacionals de països no comunitaris i les apàtrides poden gaudir a Espanya de la protecció internacional constituïda pel dret d'asil i la protecció subsidiària. La Llei d'Asil però, va ser modificada el 2014: entre les principals reculades respecte de l'anterior es troben l'exclusió dels ciutadans i ciutadanes europees comunitàries del dret a sol·licitar asil a l'Estat espanyol, la desaparició del dret a demanar asil a les ambaixades espanyoles, la devaluació del paper de l'ACNUR a la frontera, l'**augment de les causes d'exclusió** i el reconeixement 'condicionat' de la persecució per motius de gènere o orientació sexual a les "circumstàncies imperants en el país d'origen", no essent aquesta una exigència per a cap dels altres motius de persecució.

Tot plegat ens mostra una **vulneració sistemàtica molt preocupant del dret a la mobilitat** amb les reformes impulsades en els últims anys, que ataquen de manera directa la població que s'ha de desplaçar forçosament dels seus països.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a la mobilitat, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- L'assumpció per part del Parlament de Catalunya i el trasllat a les institucions espanyoles i europees dels següents preceptes per promoure un **canvi de paradigma en la mobilitat humana**:
 - El planeta és un patrimoni comú de tots els humans i, per tant, **qualsevol indret hauria de ser accessible** a qualsevol persona que vulgui instal·lar-s'hi.
 - **Migrar no és un delict**. Les persones que deixen les seves terres no són una amenaça per als drets socials de la ciutadania ni per a la seguretat.
 - La limitació al dret a la lliure circulació entre països en funció del lloc de naixement de les persones més vulnerables i amb menys recursos és una discriminació inacceptable i l'**obertura de fronteres** no és una utopia. Cal un nou plantejament de la concepció dels moviments de població i de les polítiques exteriors i migratòries que posi per davant la **lliure circulació de persones** i la igualtat de drets laborals, socials i polítics per a tota la població d'un país.
- La **derogació de la llei d'estrangeria** per part de l'Estat espanyol, una llei injusta i discriminatòria sobre la qual es sustenta l'apartheid de les persones d'origen estranger, i la implementació de les accions necessàries per **assegurar el respecte als drets humans de les persones que creuen les fronteres**, sigui per mar o per terra, eliminant les concertines i establint dispositius de rescat eficaços.
- El **tancament dels set CIE** de l'Estat espanyol, presons administratives per a persones sense papers a l'espera de ser expulsades.
- Per part de la Unió Europea, un canvi de concepció en la gestió de les fronteres que porti a la substitució de l'acció de blindatge i control de fronteres que executa FRONTEX per una **missió de salvament** i garantia de drets humans per a totes les persones que creuen fronteres. La creació de **vies segures i legals d'entrada a la Unió Europea** ha de facilitar tant les sortides dels països d'origen com les arribades a destí. Entre elles s'hi ha de comptar la Frontera Sud d'Espanya, únic pas terrestre entre Europa i Àfrica del qual s'ha de responsabilitzar la UE com a frontera europea.
- Una política exterior per part de totes les institucions i administracions públiques –catalanes, espanyoles i europees— que es fonamenti en la **promoció de la pau i els drets humans**.

→ DRET A LA PARTICIPACIÓ

A Europa les mesures d'austeritat implementades pels governs arran de la crisi econòmica i financera han comportat nombroses protestes ciutadanes. Tot i que la majoria de les manifestacions han estat pacífiques, els Estats han adoptat **legislacions que retallen els drets a la llibertat d'expressió, associació i reunió**, amb l'objectiu de fer callar veus crítiques, i les apliquen extralimitant-se i anant més enllà fins i tot del que preveu el marc legal. En aquest context, han estat freqüents les denúncies contra les forces de seguretat per ús excessiu de la força i maltractaments a l'hora de dispersar manifestacions, fins i tot en situacions on la majoria dels participants estaven exercint pacíficament el seu dret a la reunió. A més, alguns governs estan utilitzant l'amenaça del terrorisme per justificar un **progressiu estat de securització que erosiona l'estat de dret i desprotegeix les llibertats** de les persones.

L'Estat espanyol no ha estat una excepció: la reforma del Codi Penal i la nova Llei de Seguretat Ciutadana **restringeixen i penalitzen el dret a la reunió pacífica, l'associació i l'expressió**. En aquest sentit, el Tribunal Europeu de Drets Humans ha manifestat que la llibertat de participar en una reunió pacífica és d'una importància tal que els participants no han de ser sancionats tret que cometin un delictes. Malgrat això, el Govern espanyol en lloc de protegir el dret a la protesta ha **ampliat els poders policials** a través d'infraccions que amenacen l'exercici dels drets a la llibertat de reunió pacífica, expressió i informació. Aquest tipus de reformes són un pas cap a la desprotecció dels drets de la ciutadania i s'allunyen dels estàndards internacionals.

A Catalunya, en els darrers anys hi ha hagut casos d'ús excessiu de la força per part d'agents de la Policia de Catalunya en el context de manifestacions que han acabat sense rendició de comptes dels culpables, la qual cosa contribueix a un **clima d'impunitat** que és percebut per la ciutadania. També s'han donat casos de persones sancionades de forma desproporcionada quan exercien el seu dret a la reunió pacífica.

Els drets a la llibertat d'expressió, manifestació i associació són importants per al desenvolupament i la dignitat de cada persona i són **fonamentals per exercir i reivindicar altres drets humans**. Per aquesta raó, tota restricció d'aquestes llibertats s'ha de demostrar necessària i proporcionada d'acord amb els estàndards internacionals de drets humans. Malgrat que alguns governs intenten imposar restriccions injustificades a la participació de la ciutadania en els afers públics, les persones ens hem d'apoderar i reclamar els nostres drets.

Mecanismes legals per garantir el dret a la participació

El dret a la participació de la ciutadania en els afers públics està vinculat a la llibertat d'expressió, de reunió i d'associació reconegudes a la Declaració Universal de Drets Humans (1948, art. 19 i 20), el Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics (1966, art. 19, 21 i 22) i el Conveni Europeu de Drets Humans (2010, art. 10 i 11). Aquests drets garanteixen la "llibertat de tota persona a mantenir opinions sense ingerències; buscar, rebre i difondre informacions i idees; **reunir-se de forma pacífica i associar-se en defensa dels seus interessos**".

La normativa internacional **obliga els Estats a actuar per respectar i fer realitat aquests drets**. La limitació d'aquestes llibertats tan sols pot realitzar-se d'acord amb criteris de necessitat i proporcionalitat, i ha de ser fixada per llei. En cas de no ser així, una limitació d'aquests drets suposaria una vulneració del dret internacional.

Segons el Consell de Drets Humans de Nacions Unides, la participació en protestes pacífiques pot ser una via important d'exercir el dret a la llibertat de reunió pacífica, d'associació, d'expressió i de participació en els afers públics (resolució 22/10).

La Constitució espanyola reconeix el dret de reunió, d'associació i participació en els articles 21, 22 i 23, respectivament. Per la seva banda, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya regula el dret a la participació en el seu article 29.

Malgrat que a l'Estat espanyol el dret a la participació està reconegut dins el marc constitucional, **iniciatives legislatives recents han suposat un pas enrere** en la salvaguarda d'aquest dret. Un dels exemples més clars és la Llei de Seguretat Ciutadana 4/2015, una norma que atempta directament contra els drets fonamentals de la ciutadania i afecta qüestions en matèria de llibertat d'expressió i informació i de drets de reunió i manifestació.

Tenint en compte aquestes consideracions, i per tal de garantir el compliment del dret a la participació, **POBRESA ZERO - JUSTÍCIA GLOBAL RECLAMA:**

- A les autoritats catalanes, que facin tot el que estigui a les seves mans per instar l'Estat espanyol a **no utilitzar la legislació penal i administrativa per a dissuadir la gent d'expressar les seves opinions** de forma pacífica i fer callar les veus crítiques. Les autoritats espanyoles, el Govern i el Parlament han de revisar les reformes legislatives del Codi Penal i de la Llei de Seguretat Ciutadana que limiten l'exercici d'aquests drets per assegurar que el marc legislatiu **possibilita i no sanciona la celebració pacífica de reunions**.
- D'acord amb les competències de la Generalitat en l'àmbit de la seguretat pública, el Govern ha de garantir, protegir i facilitar el dret a la llibertat d'expressió i reunió pacífica. Cal assegurar que **cap mesura, llei o pla antiterrorista suposi una limitació injustificada** o una extralimitació d'allò que estableix la normativa internacional de drets humans. Els manifestants no poden ser sancionats per l'exercici pacífic dels seus drets.
- El compliment per part del Departament d'Interior i la Policia de Catalunya dels **estàndards internacionals sobre l'ús de la força** per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei. Això implica no fer un ús excessiu de la força per restringir i dificultar l'exercici dels drets a la llibertat d'expressió, la reunió pacífica i l'associació. En cas que algun dels agents de la Policia de Catalunya cometi violacions de drets humans, s'han d'establir els mecanismes per garantir que s'obre una **investigació adequada**, que els agents rendeixen comptes dels seus actes i que les víctimes tenen **accés a justícia i reparació**.

DRETS, EQUITAT I JUSTÍCIA SOCIAL

La defensa dels drets socials i l'**exigibilitat de la seva aplicació** han de ser una prioritat per als poders públics i per la societat civil, ja que són fonamentals per al ple desenvolupament individual, la igualtat d'oportunitats i la construcció d'una societat justa i cohesionada. La pobresa i les desigualtats que patim actualment impedeixen fer efectiu el dret de tota la població a gaudir d'una vida digna, que passa per tenir garantits els **drets socials bàsics**.

Els dèficits històrics del nostre Estat de Benestar s'han agreujat amb les polítiques dels darrers anys i no n'hi ha prou amb frenar la degradació del sistema de protecció o pal·liar els efectes d'un model socioeconòmic que genera grans desequilibris. **Calen canvis estructurals i un compromís ferm dels poders públics** per lluitar contra les causes de la pobresa i les desigualtats. La intervenció pública ha d'establir un marc per a les relacions justes i, en matèria social, garantir la cobertura de les necessitats bàsiques i la igualtat d'oportunitats sense cap tipus de discriminació.

Sostenir uns serveis públics de qualitat és un requisit imprescindible que necessita d'un **sistema fiscal construït sobre els principis de la redistribució i l'equitat**. Més enllà de servir com a eina de finançament per al sector públic, el sistema tributari és un element transversal de tota política pública que resulta clau en la garantia dels drets, ja que difícilment podrem bastir un Estat social i democràtic de dret si no som capaços d'**assegurar els recursos suficients** per sostenir-lo.

Al mateix temps, el sistema impositiu ha de ser progressiu de manera que qui més capacitat econòmica té contribueixi més. Només d'aquesta forma podrem bastir **un sistema tributari just i solidari**. En l'obtenció d'aquests recursos, l'existència de paradisos fiscals constitueix una limitació a la capacitat de recaptar impostos que es pot combatre impedit que les empreses i les grans fortunes operin impunement amb ells. El tracte per part de les autoritats no pot ser el mateix a qui fa enginyeria fiscal per no pagar impostos que a qui contribueix en la mesura que li correspon.

Dedicar els recursos obtinguts pel sistema fiscal a **garantir de forma prioritària els drets fonamentals de les persones** significa, per exemple, que en matèria d'habitatge, més enllà de les polítiques actives per proveir habitatge social, els beneficis fiscals als immobles s'han de centrar en garantir aquest dret i no pas en enfortir la posició especulativa dels grans patrimonis immobiliaris.

Perquè el sistema tributari sigui just, cal que compleixi de manera efectiva els principis de generalitat (que hi contribueixi tothom), progressivitat (que contribueixi més qui més capacitat econòmica té) i igualtat (a igualtat de capacitats, igualtat de contribució), impedit els mecanismes d'elusió i evasió fiscals. Si aconseguim implementar de manera eficaç aquests principis estarem més a prop d'un **sistema tributari veritablement just i solidari que permeti fer efectius els drets fonamentals** de les persones.

El procés que es viu a Catalunya és una oportunitat per reflexionar sobre els aspectes plantejats en aquest document i apostar per **un canvi de model que es basi en els drets humans, la justícia social i la sostenibilitat**. Les organitzacions que conformem la plataforma Pobresa Zero – Justícia Global, decidides a construir **una societat inclusiva i cohesionada** que enforteixi la seva qualitat democràtica, amb motiu del 17 d'octubre, Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa, clamem:

CONTRA LA POBRESA I LES DESIGUALTATS, EXIGIM ELS NOSTRES DRETS!

Pobresa Zero – Justícia Global agrupa **més de 3.200** organitzacions de l'àmbit de l'acció social, la cooperació, la pau i els drets humans a Catalunya

+info: <http://pobresazero.wordpress.com/>